

א. שנו בתוספתא: 'אימרא' 'לאימרא' 'כאימרא'; 'לכ/דירים'; 'לכ/עצים'; 'לכ/אישים'; 'לכ/מזבח'; 'לכ/היכל'; 'לכ/ירושלים' – כולן, אם אמר 'שאוכל לך' – אסור, 'לא אוכל לך' – מותר. ופירשו אליבא דרבי מאיר, דוקא אם אמר בלמ"ד פתוחה (ואעפ"י שהוא כאומר לא יהא אימרא מה שלא אוכל לך, הא מה שאוכל לך יהא כאימרא – אין אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן'), אבל בלמ"ד שוואית – אסור, נעשה כאומר 'לקרבן יהא, לפיכך לא אוכל לך'.

לדעת רבי יהודה, ב'אימרא' 'דירים' וכד' אינו אסור אלא ב'כאימרא'.
'קרבן' / עולה / מנחה / חטאת / תודה / שלמים שאני אוכל (/ שאוכל) לך' – אסור (והיא דעת רבי מאיר כדלהלן טז.). רבי יהודה מתיר (עד שיאמר בכ"ף הדמיון, כאמור).

אמר 'הקרבן שאוכל לך' – אסור (ורבי יהודה מתיר כנ"ל). ומודים חכמים שאם אמר 'הא קרבן' / הא עולה (וכו') שאוכל לך' – שמוותר, שלא נדר אלא בחיי קרבן. [וכן 'קרבן לא אוכל לך' – מותר, שהרי זה כנשבע בחיי הקרבן שלא יאכל הלכך אין בדבריו כלום. עפ"י משנה וגמרא טו:–טז. רמב"ם ור"ן].

א. לגרסת הרי"ף והרמב"ן 'הא קרבן' – אסור. 'הי קרבן' – מותר, שמשמעו 'חי קרבן'.

ב. הנודר בשלחן שבמקדש, כגון 'ככר זה עלי כשלחן של מקדש' – הרי זה נדר (עפ"י הגהות מרדכי שבועות פ"ו; רמ"א י"ד רד, ב). ונחלקו הפוסקים ב'שלחן' סתם, האם אומרים להחמיר שכוונתו לשלחן של מקדש אם לאו (ע' בש"ך וט"ז וש"פ).

ג. התוס' רצו לומר שאף ב'קונם' רבי יהודה מתיר בלא כ"ף, אך הביאו בשם ר"י שבזה מודה רבי יהודה.

ב. האומר לחברו 'קונם פי מדבר עמך', 'ידי עושה עמך', 'רגלי מהלכת עמך' – אסור. ופירש רב יהודה, באומר (כלומר נעשה כאומר. ר"ן ורשב"א) 'יאסר פי לדיבורי' 'ידי למעשיהם' 'רגלי להילוכך' [אבל 'שאני מדבר עמך' (או 'עשייתי והליכתי אסורים עליך'. עפ"י טשו"ע. ועתוס') – אין זו לשון נדר, שהנדרים חלים על דבר שיש בו ממש ולא על הדיבור. ומכל מקום מדרבנן אסור. עפ"י גמ' להלן].

יש שרצו לפרש דוקא כשאומר 'אסר פי' וכד', אבל קונם פי מדבר אינו מורה איסור על החפצא (ע' במאירי). ואין כן דעת הר"ן הרשב"א והרא"ש בפסקיו אלא אף בלשון 'קונם פי מדבר עמך' דנים כאוסר החפצא [הואיל ואפשר לפרשו כך וכך – סתם נדרים להחמיר. רשב"א ור"ן].

פרק שני; דפים יג – יד

יז. הנודר בדבר האסור, כגון 'ככר זה עלי כנבלה', מה דינו? האוסר הנאה מאשתו כדבר האסור, כגון 'הרי את עלי כאמא' – מה דינו?

האומר בנדרו 'כבשר חזיר' 'כעבודת כוכבים' וכו' – מותר. האומר לאשתו 'הרי את עלי כאימא' / כבשר אחותי / כערלה וככלאי הכרם' – פותחים לו פתח ממקום אחר (דוקא, ולא בכבוד אמו. רשב"א. ויש שפירשו בע"א) שלא יקל ראשו לכך. ודוקא בעם הארץ, אבל בתלמידי חכמים לא (רבא. וסייעוהו מדברי רב נחמן). דרשו מן הכתוב איש כי ידר נדר לה' – עד שידור בדבר הנדור. ואפילו אם אינו נודר מן הכל כקרבן אלא ממנו בלבד אסור (לאסר אסר על נפשו), כגון 'הריני שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו' וכו' (עפ"י ראשונים).

א. לדעת הרמב"ן והרשב"א (בחדושי) והר"ן והרא"ש ורבנו ירוחם (וכ"פ הש"ך), רק במדיר את אשתו הצריכו חכמים בעם הארץ התרה, מתוך שרגיל להקפיד ולאסור, אך לא בשאר נדרים (ובפרש"י

משמע שרק ב'הרי את עלי כאימא' פותחים, כדי שלא יהא רגיל בכך להזכיר אמו לגנאי. ומסתבר לפי"ז שגם בשאר נדרים כגון 'ככר זה אסור כאמא' צריך פתח. וע' בירושלמי. ודעת הרמב"ם (נדרים ב, יג. וכו' בשו"ת הרשב"א ח"ג שיד; שו"ע רה, א; שו"ת מהרי"ל קכט. וכן פסק הב"ח) להצריך תמיד התרה. יש אומרים שעתה הכל נידונים כ'עם הארץ' לענין זה (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ג שיד; תשב"ץ ח"ב כה).

ב. אמר בנדרו 'אסור' וסיים בדבר האסור, כגון 'הרי זה אסור עלי כנבלה' – יש אוסרים (עפ"י מהרל"ח אה"ע כו. וכן נסתפק בדבר התשב"ץ ח"ב כה) ויש מתירים (עפ"י ריטב"א, רשב"א כאן ובקדושין נד. ובמשל"מ א, ז) צדד לתלות זאת בשאלה האם ההתפסה היא מעיקר הנדר. ובמחנ"א (יא) חולק וסובר שבכל אופן הרי קלקל דבריו הראשונים ומותר. ובבאור דעת האוסרים ע' שלמי נדר ד. ושם נקט שלדעת האוסרים אסור אפילו אם היפך הדברים, כגון 'כנבלה אסור עלי ככר זה'.

ג. התפיס בעשיית דבר, ולא בחפצא, כגון 'כאכילת נבלה' או אפילו 'כאכילת קרבן', התשב"ץ ח"ב כה) צדד להתיר, עכ"פ כשלא אמר בפירוש 'אסור'.

דף יד

יח. הנודר בתורה, מה דינו?

תניא, הנודר בתורה – לא אמר כלום. אמר רבי יוחנן: וצריך שאלה לחכם (אעפ"י שהמתפיס בדבר האסור בעלמא אין צריך שאלה, כאן שיש אופנים שנאסר כדלהלן, הצריכו חכמים להישאל שמא לא יבחינו הבריות בין האסור למוותר. ער"ן). ואמר רב נחמן: ותלמיד חכם אינו צריך שאלה.

אמר "במה שכתוב בה" – דבריו קיימים. וכל שכן "בה ובמה שכתוב בה".

לפי תירוץ אחד של רב נחמן (כגורסתנו וכפרוש הר"ן), החילוק בין "בה" ל"במה שכתוב בה" אמור רק כשאוחז בידו, אבל אם מונחת על הארץ, אפילו "במה שכתוב בה" לא אמר כלום כי דעתו על הגוילים, עד שיאמר "בה ובמה שכתוב בה". לפי אפשרות אחרת החילוק אמור בין באוחז בידו בין במונחת (בתוס' וברא"ש משמע שלא גרסו תירוץ זה). ולפי אפשרות אחרת החילוק אמור רק במונחת אבל אוחז בידו, אפילו לא אמר אלא "בה" – דבריו קיימים, כאילו אמר במה שכתוב בה.

א. הרמב"ן והרשב"א נקטו כתירוץ האחרון להלכה. ויש מפרשים כן בתירוץ הראשון. ע"ש.

ב. מרש"י משמע שרק במונחת על הקרקע מפרשים [לתירוץ אחד] שנשבע בגוילין, כי סבר מתוך שהיא מונחת כך אין כתוב בה כלום (יתכן אף אם יודע שכתוב בה, סבור שכתבו מין וכד' באופן שאין בה קדושה כלל), אבל באופן אחר לא. אך מדברי שאר ראשונים נראה שהחילוק הוא אם אוחז ביד אם לאו.

ובדעת הרמב"ם (א, כח), צדד החתם-סופר בחדושו, דוקא אם לוקח הספר בידו כשבא לישבע או לידור – זהו 'נקטיה בידיה', ולא כשהיא מונחת בידי מקודם.

ג. הר"ן והרא"ש מפרשים כל זה בנשבע. והראב"ד פירש בנדר ממש והאזכרות שבה הם 'דבר הנודר' הואיל ומתקדשות על ידי הכתיבה והכנה לשם קדושה. וכן הביא מהירושלמי אלא ששם מבואר ש"במה שכתוב בה" היינו הקרבנות וכלי שרת. ויתכן שאף ה'אזכרות' האמורות בתלמוד שלנו הכוונה לאותם דברים. והרמב"ם הביא דין זה בין בנשבע בין בנודר (עפ"י ר"ן). ויש אומרים: נשבע דוקא, אבל נודר בתורה אינו נדר כלל, שאין שייך בתורה לא נדרי אסור ולא נדרי הקדש (עריטב"א בשם ר'בותינו).